

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.09.1990, sp. zn. 1 Cz 59/90, ECLI:CZ:NS:1990:1.CZ.59.1990.1

Číslo: 21/1992

Právní věta: Příčinná souvislost mezi zaviněným protiprávním jednáním žalovaného a vznikem škody na zdraví musí být bezpečně prokázána; nestačí tu pouhá pravděpodobnost; nelze ji však vylučovat jen z toho důvodu, že protiprávní jednání škůdce dovršilo již stávající nepříznivý zdravotní (duševní) stav poškozeného. Pokud některou ze skutečností, jež přicházejí v úvahu jako příčiny vzniku škody, bez nichž by škodlivý následek nebyl nastal, je třeba posoudit z toho hlediska, zda šlo o jednání nebo opomenutí protiprávní, potom důkazní povinnost ohledně protiprávního úkonu i příčinné souvislosti má poškozený žalobce. Hledisko časové souvislosti mezi porušením právních povinností škůdce a skutkovou událostí, z níž vznikla škoda, není samo o sobě rozhodující; věcná souvislost příčiny a následku je rozhodující, zatím co časová souvislost napomáhá při posuzování věcné souvislosti.

Soud: Nejvyšší soud ČR

Datum rozhodnutí: 27.09.1990

Spisová značka: 1 Cz 59/90

Číslo rozhodnutí: 21

Číslo sešitu: 6

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Náhrada škody, Odpovědnost za škodu

Předpisy: 40/1964 Sb. § 415
§ 448

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalobkyně S. K. a L. K. se domáhaly vůči státu - vojenské správě náhrady nákladů na výživu pozůstalým podle ustanovení § 448 o. z. z důvodu úmrtí manžela první žalobkyně a otce druhé žalobkyně P. K., který v době výkonu základní vojenské služby spáchal 12. 8. 1983 sebevraždu skokem pod vlak. V návrhu poukazovaly zejména na to, že příslušní funkcionáři vojenského útvaru, ač od května 1983 věděli o špatném psychickém stavu P. K., neučinili nic, aby tento jeho špatný duševní stav nevyústil v sebevraždu.

Po provedeném řízení okresní soud v Rokycanech rozsudkem uložil žalované vojenské správě zaplatit žalobkyni S. K. částku 6725 Kčs a žalobkyni L. K. částku 2720 Kčs, vše s 3 % úrokem od 7. 8. 1985 do zaplacení; co do zbytku žalobu zamítl a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Dospěl k závěru, že odpovědnost žalovaného za škodu je dána a porušení povinností na straně žalované vojenské správy spatřoval v tom, že v kritický den 12. 8. 1983, kdy byl S. K. odeslán na vyšetření do nemocnice, nebyl

zajištěn doprovod dvou mužů, ačkoli již od 9. nebo 10. 8. 1983 náčelník zdravotní služby věděl od tchána zemřelého o nepříznivém duševním stavu P. K. Navíc, přes závěr vyšetření ve vojenské nemocnici v P. z 26. 5. 1983 o neschopnosti jmenovaného sloužit se zbraní a vykonávat strážní a dozorčí službu, nebyla provedena změna jeho zdravotní klasifikace. Zavinění poškozeného spočívající v tom, že svůj zdravotní stav tajil před nadřízenými, stanovil soud prvního stupně z jedné poloviny.

K odvolání účastníků krajský soud v Plzni rozsudkem změnil odvoláním napadený rozsudek tak, a že žalobu zamítl a rozhodl o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů. Své rozhodnutí odůvodnil tím, že nebyla zjištěna časová souvislost mezi výkonem strážní a dozorčí služby a duševním stavem P. K. kritického dne. K podobnému zhoršení jeho zdravotního stavu došlo i v minulosti za zcela jiných podmínek při jiné psychické zátěži. Samotné povolání P. K. k výkonu základní vojenské služby nebylo protiprávní, a proto z toho, že výkon této služby nepříznivě působil na jeho zdravotní stav, nelze dovodit odpovědnost žalovaného za škodu.

Stížnost pro porušení zákona, podaná generálním prokurátorem České republiky, jejímž rozsahem a důvody je Nejvyšší soud České republiky vázán, výtýkala oběma soudcům, že rozhodly, aniž náležitě zjistily skutečný stav věci, zejména ohledně porušení povinností žalovaného.

Nejvyšší soud České republiky rozhodl o této stížnosti pro porušení zákona tak, že oběma uvedenými rozsudky soudů obou stupňů byl porušen zákon; tyto rozsudky byly zrušeny a věc byla vrácena soudu prvního stupně k dalšímu řízení a k novému rozhodnutí.

Z odůvodnění:

Předpoklady odpovědnosti za škodu jsou porušení právní povinnosti (může popřípadě jít o porušení obecné povinnosti uložené v ustanovení § 415 o. z.), vznik škody, příčinná souvislost mezi nimi a zavinění.

Pokud ke vzniku škody vedlo více příčin, je třeba se zabývat tím, zda a do jaké míry bylo bezprostřední příčinou škody právě zaviněné protiprávní jednání škůdce. V tom rozsahu pak přichází v úvahu jeho odpovědnost za škodu.

V tomto řízení bylo proto třeba nejprve najisto postavit, které skutečnosti přicházejí v daném případě v úvahu jako bezprostřední příčiny vzniku škody, bez nichž by škodlivý následek nebyl nastal. Pokud některé z těchto skutečností, spočívají v jednání či opomenutí žalovaného, je třeba posoudit z toho hlediska, zda nešlo o jednání nebo opomenutí protiprávní, důkazní povinnost ohledně protiprávního úkonu i příčinné souvislosti má žalobce (poškozený). V daném případě je třeba zdůraznit, že příčinná souvislost mezi zaviněným protiprávním jednáním žalovaného a vznikem škody ve shora uvedeném smyslu musí být sice bezpečně prokázána (nestačí pouhá pravděpodobnost), nelze ji však vylučovat jen proto, že by protiprávní jednání škůdce dovršilo již stávající nepříznivý zdravotní (duševní) stav poškozeného.

V projednávané věci nebyla otázka porušení právní povinnosti žalovaného v souvislosti s příčinami vzniku škody (sebevraždy) náležitě objasněna. Zejména odvolací soud se soustředil na posouzení protiprávnosti samotného povolání P. K. k výkonu základní vojenské služby, přestože tvrzenou okolností, která měla způsobit vznik škody, nebyl samotný výkon základní vojenské služby, ale způsob výkonu této služby znamenající porušení povinností žalovaného, vyplývajících z vojenských předpisů, popřípadě z obecné prevenční povinnosti. Stranou pozornosti soudů tak zůstalo porušení povinností žalovaného vůči zemřelému v období těsně předcházejícím jeho smrti.

Přesto, že dosavadní výsledky řízení (zejména znalecký posudek a výpověď znalce) naznačují, a že na zhoršení duševního stavu zemřelého mohlo mít vliv tzv. šikanování při výkonu vojenské služby, v

tomto směru se soudy dosud ani řádně nezabývaly provedenými důkazy, zejména výpověďmi svědků - vojáků sloužících se zemřelým, a neopatřily tak skutkový podklad pro znalecké posouzení vlivu takových konkrétně zjištěných okolností na duševní stav zemřelého. Pro objasnění uvedených konkrétních okolností bylo možné popřípadě čerpat i z listinných důkazů - zápisů o výpovědích příslušníků vojenského útvaru v J., pořizovaných vojenskými orgány při přešetřování mimořádné události - sebevraždy P. K. Těmito zápisy však důkaz proveden nebyl.

Soudy ani důsledně neobjasnily, proč nebylo plně respektováno doporučení ošetřujícího lékaře z 26. 5. 1983 na překlasifikování schopnosti zemřelého k výkonu základní vojenské služby. K tomu měl být vyslechnut MUDr. B., který v té době vykonával funkci náčelníka zdravotní služby útvaru, a dále velitel vojenského útvaru. Za pomoci dalších důkazů bylo pak třeba pokud možno úplně objasnit frekvenci služeb vykonávaných P. K. od června 1983 a jejich vliv na změny jeho duševního stavu. Posouzení příčinné souvislosti v tomto směru předpokládá ovšem odborné znalosti. Bez znaleckého posouzení, provedeného na základě konkrétně zjištěných skutečností, neměly soudy spolehlivý podklad pro řešení otázky příčinné souvislosti mezi porušením právních povinností žalovaného a sebevraždou P. K., nehledě na to, že hledisko časové souvislosti, z něhož vycházel odvolací soud při své úvaze, není samo o sobě rozhodující. Rozhodující je věcná souvislost příčiny a důsledku; časová souvislost může hrát jen pomocnou roli při posuzování věcné souvislosti.

Porušení povinností žalovaného, které přímo způsobilo nebo se podílelo na vzniku škody, mohlo spočívat také v nedodržení povinností doprovodu P. K. na cestě k vyšetření do vojenské nemocnice dne 12. 8. 1983. Povinnosti doprovodu prováděného jednou osobou nebyly v řízení vůbec zjišťovány. Je proto zapotřebí v tomto směru řízení doplnit a poté posoudit, zda a případně které konkrétní povinnosti doprovodu byly porušeny a zda toto případné porušení je v příčinné souvislosti se vzniklou škodou. Jestliže by povinnosti doprovázejícího nebyly upraveny příslušnými konkrétními obecně závaznými právními předpisy, bylo by třeba zkoumat i to, zda žalovaným (tedy doprovázejícím vojákem) byla dodržena právní povinnost vyplývající z ustanovení § 415 o. z. Jde o to, zda i v případě, kdy sice nešlo o doprovod duševně nemocného nebo osoby ve výjimečném duševním stavu podle čl. 611 předpisu MNO Zdrav. 1-1, ale o doprovod pacienta s psychiatrickými potížemi k vyšetření, dodržel žalovaný při zajištění a realizaci doprovodu P. K. svou povinnost vyplývající z ustanovení § 415 o. z. (zda byla vybrána doprovázející osoba potřebných kvalit, zda byla náležitě instruována a zda si při doprovodu počínala přiměřeně okolnostem případu).

Pokud by odpovědnost žalované vojenské správy za škodu byla shledána, bylo by třeba se zabývat jejími námitkami ohledně zproštění se odpovědnosti a zkoumat i otázku zavinění poškozeného ve smyslu ustanovení § 441 o. z. Žalovaná vojenská správa by se mohla zprostit odpovědnosti, jestliže škodě nemohla zabránit ani při vynaložení veškerého úsilí, které na ní lze požadovat. Při posuzování zavinění poškozeného podle ustanovení § 441 o. z. se obecně vychází z toho, že škůdce neodpovídá za škodu v tom rozsahu, v jakém si ji způsobil (ať již zaviněným či nezaviněným jednáním) sám poškozený. V daném případě je však třeba brát v úvahu, že i z hlediska protiprávního jednání žalovaného jde právě o to, do jaké míry ovlivnil (podmínky výkonu vojenské služby) či neusměrnil (doprovod) psychický stav a počínání postiženého.

Vzhledem k tomu, že soudy obou stupňů se náležitě nezabývaly ze všech hledisek předpoklady odpovědnosti žalované vojenské správy za škodu a pro své rozhodnutí neměly dostatek skutkových zjištění, porušily svými rozsudky zákon v ustanoveních § 6, § 120 odst. 1 a § 153 odst. 1 o. s. ř. v souvislosti s ustanovením § 421 1) a popřípadě § 415 o. z.

Důvodné stížnosti pro porušení zákona bylo proto vyhověno, napadené rozsudky soudů obou stupňů byly zrušeny a věc byla vrácena soudu prvního stupně k dalšímu řízení a k novému rozhodnutí.

Poznámky pod čarou:

1) ve znění před novelizací zákonem č. 509/1991 Sb.